

УДК 378.147:378.38

Ольга Набока, кандидат педагогічних наук, доцент
Донбаського державного педагогічного університету, м. Слов'янськ

МЕТОДОЛОГІЧНІ ПІДХОДИ ДО ЗАСТОСУВАННЯ ПРОФЕСІЙНО- ОРИЄНТОВАНИХ ТЕХНОЛОГІЙ НАВЧАННЯ МАЙБУТНІХ ЕКОНОМІСТІВ У ПРОЦЕСІ ЇХ ФАХОВОЇ ПІДГОТОВКИ

У статті доведено, що ефективність процесу застосування професійно-орієнтованих технологій у фаховій підготовці майбутніх економістів можлива за умови базування цього процесу на ієрархічній трьорівневій системі методологічних підходів: на загальнонауковому рівні – системний підхід; на конкретно-науковому рівні – особистісно-діяльнісний і акмеологічний підходи; на технологічному рівні – діагностичний, модульно-рейтинговий, компетентнісний підходи.

Ключові слова: системний підхід, особистісно-діяльнісний підхід, акмеологічний підхід, діагностичний підхід, модульно-рейтинговий підхід, компетентнісний підхід.

Літ. 3.

Ольга Набока, кандидат педагогических наук, доцент
Донбасского государственного педагогического университета, г. Славянск

МЕТОДОЛОГИЧЕСКИЕ ПОДХОДЫ К ПРИМЕНЕНИЮ ПРОФЕССИОНАЛЬНО- ОРИЕНТИРОВАННЫХ ТЕХНОЛОГИЙ ОБУЧЕНИЯ БУДУЩИХ ЭКОНОМИСТОВ В ПРОЦЕССЕ ИХ ПРОФЕССИОНАЛЬНОЙ ПІДГОТОВКИ

В статье доказано, что эффективность процесса применения профессионально-ориентированных технологий в профессиональной подготовке будущих экономистов возможна при условии базирования этого процесса на иерархической трьоривневой системе методологических подходов: на общенаучном уровне – системный подход, на конкретно-научном уровне – личностно-деятельностный и акмеологический подходы; на технологическом уровне – диагностический, модульно-рейтинговый, компетентностный подходы.

Ключевые слова: системный подход, личностно-деятельностный подход, акмеологический подход, диагностический подход, модульно-рейтинговый подход, компетентностный подход.

Olha Naboka, Ph. D. (Pedagogic), Dean
Donbas State Pedagogical University, Sloviansk

METHODOLOGICAL APPROACHES FOR USING PROFESSIONALLY ORIENTED TECHNOLOGIES OF TRAINING FUTURE ECONOMISTS IN PROFESSION-TRAINING PROCESS

It was improved the efficiency of the process of using professionally oriented technologies in professional training of future economists is possible providing this process was based on hierarchical 3-levels system of methodological approaches. To use the system approach on general scientific level. To use personality and activity and akmeological approach on specific scientific level. To use diagnostic, module-rating competency approach on technological level.

Keywords: system approach, personality and activity approach, akmeological approach, diagnostic approach, module-rating approach, competency approach.

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок з важливими науковими чи практичними завданнями. Застосування професійно-орієнтованих технологій у фаховій підготовці майбутніх економістів зумовлює пошук методологічного підґрунтя, яке розкривається через взаємозв'язок і взаємодію різних наукових підходів до вивчення вищезазначеної проблеми. Узагальнення психолого-педагогічних досліджень свідчить, що під підходом розуміється особлива форма пізнавальної і практичної діяльності, розгляд педагогічних явищ під певною точкою зору, стратегія дослідження процесу, що вивчається, базова ціннісна орієнтація, що визначає позицію педагога.

Отже, під методологічним підходом ми розуміємо стратегічний напрям вивчення предмету дослідження.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Огляд наукової літератури з порушених проблем показує, що існує багато досліджень, які стосуються методології застосування окремих підходів освіти, зокрема доцільність використання системного підходу розкрито в працях Ю. Бабанського, І. Блауберга, В. Беспалька, М. Кларіна, Н. Кузьминої, І. Лернера, М. Скаткіна, П. Підкасистого, І. Харламова та ін.; особистісно-діяльнісний підхід знайшло своє висвітлення у науково-педагогічному доробку таких провідних

учених як О. Бодаревська, Л. Виготський, П. Гальперін, І. Зимня, І. Підласий, В. Серікова, І. Якиманська; вагомий внесок у розкриття питань діагностичного підходу зробили В. Беспалько, В. Лозова, П. Олійник, В. Семиченко та ін.; концептуальні основи модульно-рейтингового підходу викладені в роботах А. Алексюка, І. Богданової, І. Мороз, А. Фурмана, М. Чошанова та ін.; компетентісна парадигма навчання знайшла своє втілення у науковому доробку М. Вачевського, Б. Ельконіна, І. Зимньої, О. Овчарук, О. Поетун, О. Савченко, В. Серікова та ін.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Метою нашого дослідження є визначення, обґрунтування та конкретизація методологічних підходів до застосування професійно-орієнтованих технологій у фаховій підготовці майбутніх економістів.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів. Результати наукового пошуку дозволили нам побудувати трьохрівневу ієрархічну систему методологічних підходів до застосування професійно-орієнтованих технологій у фаховій підготовці майбутніх економістів: на загальнонауковому рівні – системний підхід; на конкретно-науковому рівні – особистісно-діяльнісний і акмеологічний підходи; на технологічному (методичному) рівні – діагностичний, модульно-рейтинговий, компетентісний підходи.

Основним підходом на загальнонауковому рівні дослідження є *системний підхід*, який створює теоретичну та методологічну основу системного аналізу й визначає вплив інших підходів, що знаходяться з ним в сурядному зв'язку. На сучасному етапі розвитку наукової парадигми системний підхід щодо вивчення явищ природи та суспільства є провідною тенденцією. У процесі наукового пошуку з'ясовано, що зазначені вище вчені виділяють такі основні ознаки системи, як:

- здатність елементів системи до взаємодії, що і є основною умовою існування системи, оскільки зі втратою елементами здатності взаємодіяти вона неминуче припиняє існування;
- упорядкованість (загальна особливість не тільки самої системи, а й її частин: входу, виходу та відносин між ними, які виявляються в їхній взаємодії в чітко встановленому порядку);
- наявність структурної одиниці (елемента) системи, яка виконує лише їй притаманну функцію, що реалізується за умови взаємозв'язку з іншими елементами;
- чіткий рівень цілісної системи (наявність у неї інтегративних якостей, властивостей, що виникають унаслідок взаємодії її елементів, котрими не володіє жоден із цих, окремо взятих, елементів);

- спільна структура, що об'єднує всі елементи системи, повнота їх набору, погодженість усіх функцій елементів системи;

- наявність певних зв'язків і відношень між елементами системи й іншими системами;

- цілеспрямованість, тобто соціальна система початково створюється для досягнення певної мети [2].

Необхідність використання системного підходу в розробці професійно-орієнтованих технологій навчання пояснюється безпосередньо природою навчального процесу. Вихідним елементом цієї системи є теоретична концепція учіння, з якою співвідносяться такі підсистеми, як: зміст матеріалу, що вивчається; засоби навчання; форми організації пізнавальної діяльності студентів; методи навчання; способи взаємодії викладача та студентів та інше.

На конкретно-науковому рівні методологію нашого дослідження становлять особистісно-діяльнісний та акмеологічний підходи, які в комплексі забезпечують нерозривний взаємозв'язок науково-перетворювальної діяльності педагога та професійно-орієнтованої діяльності студента, розглядаючи цей зв'язок у системі підготовки спеціалістів як складне багатопланове і, разом з тим, цілісне явище.

Головна вимога до сучасної освіти полягає в тому, що вона повинна стати гуманістично орієнтованою, розглядати людину як основну цінність, бути спрямованою на розвиток особистості. Реалізація особистісно-орієнтованого підходу в навчальному процесі спрямована переважно на цінності, а не на кінцеву мету; передбачає визначення індивідуальних освітніх траєкторій, які сприяють виникненню і посиленню пізнавальних інтересів і здібностей, найбільш значимих цінностей і життєвих установок; віддає перевагу орієнтації на розвиток особистості, а не окремих її властивостей; має на увазі відношення до кожної особистості як до унікальності, несхожості і неповторності.

У контексті нашого дослідження не можна не відзначити, що особистісно орієнтована освіта реалізується через діяльність, яка має не тільки зовнішні атрибути спільності, а й своїм внутрішнім змістом передбачає співпрацю, саморозвиток суб'єктів навчального процесу, виявлення їх особистісних функцій. Як стверджує І. Зимня, організація навчання на основі особистісно-діяльнісного підходу означає, що всі методичні рішення викладачів повинні враховувати певні особливості того, кого навчають: його потреби, мотиви, здібності, активність, інтелект та інші індивідуально-психологічні особливості [1].

Використання особистісно-діяльнісного підходу

МЕТОДОЛОГІЧНІ ПІДХОДИ ДО ЗАСТОСУВАННЯ ПРОФЕСІЙНО-ОРІЄНТОВАНИХ ТЕХНОЛОГІЙ НАВЧАННЯ МАЙБУТНІХ ЕКОНОМІСТІВ У ПРОЦЕСІ ЇХ ФАХОВОЇ ПІДГОТОВКИ

щодо застосування професійно-орієнтованих технологій навчання майбутніх економістів, обумовлене тим, що цей підхід забезпечує:

- цілісний погляд на того, хто навчається, як на особистість, розвиток здатності людини до самоорганізації, до самостійного вирішення професійних, життєвих завдань і внутрішніх проблем особистості, а професійно-орієнтовані технології розглядаються як засіб вирішення цих завдань і проблем;

- основну орієнтацію на потреби, особистий досвід і рівень актуального розвитку особистості того, хто навчається, і побудову освітнього процесу у сфері його найближчого розвитку, тобто особистісної спрямованості розвитку;

- розвиток універсальних культурно-історичних здібностей особистості, перш за все, розумових, комунікативних, творчих, рефлексивних, а також розвиток мотиваційно-ціннісної сфери особистості;

- суб'єкт-суб'єктний спосіб взаємодії у спільній діяльності викладача і студента, які мають власні мотиви, цілі діяльності та відповідні здібності для здійснення такої діяльності;

- надання пріоритету навчально-професійній діяльності, що передбачає метою і результатом вже не стільки розв'язане завдання, скільки оволодіння тим, хто навчається, загальним способом розв'язування задач певного рівня складності, вирішенню схожих проблем;

- при особистісно-діяльнісному підході до фахової підготовки базовою стає продуктивна, творча діяльність, а репродуктивна, направлена на відпрацювання системи окремих умінь і навичок, виступає у ролі допоміжної по відношенню до базової діяльності;

- багаторазове проходження майбутнім фахівцем циклу: проблемна ситуація – діяльність студента щодо аналізу ситуації та постановки проблеми – вирішення проблеми – рефлексія способу вирішення і самозмін – забезпечує розвиток здібностей, зростання його самостійності і суб'єктивності.

Отже, особистісно-діяльнісний підхід, побудований на основі поєднання принципів особистісно орієнтованого та діяльнісного підходів, докорінно змінює уявлення про пріоритетну мету застосування професійно-орієнтованих технологій навчання майбутніх економістів. Означена мета полягає не тільки в набутті професійних знань, способів діяльності, норм і цінностей, у розвитку певних особистісних властивостей, але й у розкритті сутнісних сил особистості, її інтелектуального й етичного потенціалу, її здатності вільно орієнтуватися у складних соціальних і професійних обставинах.

Останнім часом особливої актуальності набуває *акмеологічний підхід* до розробки

сучасних професійно-орієнтованих технологій навчання, як такий, що сприяє розкриттю психологічних резервів і особистісного потенціалу професіонала: його здібностей, компетентності, вмінь, міри особистісної свободи.

Предметом акмеології є як суб'єктивні, так й об'єктивні фактори, які сприяють досягненню вершин професіоналізму, творчого довголіття спеціалістів, а також закономірності навчання професіоналізму майбутніх спеціалістів. Акмеологія виходить з того, що вершин професіоналізму людина досягає самостійно. У зв'язку з цим, одним з найбільш важливих факторів досягнення вершин професіоналізму є здібність людини до самореалізації.

Ми переконані, що застосування професійно-орієнтованих технологій навчання майбутніх економістів з врахуванням акмеологічного підходу сприяє розкриттю психологічних резервів і особистісного потенціалу спеціаліста, його здібностей, компетентності, вмінь, міри особистої свободи, стимулювання процесів цілепокладання, цілереалізації та цілеспрямованості.

Необхідність використання цього підходу в процесі використання професійно-орієнтованих технологій визначається тим, що цей підхід дозволяє виявити умови особистісно-професійного розвитку і професійного зростання компетентного фахівця, його потенційних можливостей і здібностей до самовдосконалення як особистості і професіонала. Від так, перед студентами необхідно висувати завдання з проектування власної програми саморозвитку і самовдосконалення.

Акмеологічний підхід в професійній підготовці економіста передбачає розвиток його особистості, творчого потенціалу як засобу рішення глобального завдання – озброїти майбутнього спеціаліста технологіями професійного та кар'єрного зростання з урахуванням особових, професійних і загальнолюдських цінностей.

Технологічний рівень застосування професійно-орієнтованих технологій у фаховій підготовці майбутніх економістів забезпечується шляхом впровадження діагностичного, модульно-рейтингового та компетентнісного підходів.

Забезпечення ефективної фахової підготовки майбутніх економістів унеможливує використання *діагностичного підходу* як засобу постійного моніторингу динамічних змін цього процесу. За Г. Селевком, діагностичний підхід – це побудова технологій на основі процедур діагностики [3]. З метою виявлення результативності впровадження професійно-орієнтованих технологій у процес фахової підготовки майбутніх економістів вважаємо за необхідне за допомогою методів

педагогічної діагностики здійснювати вимірювання на “вході” та “виході” певних заданих характеристик студентів. Серед методів педагогічної діагностики можливе використання таких, як: діагностичне спостереження, письмове опитування (анкетування), тестування, метод експертного оцінювання, аналіз продуктів пізнавально-творчої діяльності студентів, аналіз продуктів навчально-виробничої та виробничої практики студентів, аналіз продуктів науково-дослідної роботи студентів. Доцільним є також використання як методів зовнішньої діагностики, так і методів внутрішньої діагностики (самодіагностика, самоаналіз, самооцінка). Спираючись на діагностичний підхід важливим є не лише використання методів діагностики, а й діагностичного інструментарію, який включає: а) виявлені у змістовному плані компоненти, показники, рівні та критерії; б) засоби вимірювання (анкети, тести, твори, есе, експертну оцінку сформованості когнітивного компоненту готовності студентів, експертну оцінку підготовки та проведення студентами уроків і виховних заходів, самоаналіз студентами уроків і виховних заходів тощо).

Педагогічними умовами, що забезпечують коректність, об’єктивність і валідність діагностики використання професійно-орієнтованих технологій у фаховій підготовці майбутніх економістів є суб’єкт-суб’єктна гуманістична взаємодія викладачів і студентів; виділення достатнього часу для анкетування, тестування, творчих робіт і їх діагностики; оволодіння викладачами та студентами необхідним діагностичним інструментарієм; постійне створення ситуацій “Діагностика – шлях до успішної самореалізації”; впровадження діагностичного підходу на всіх етапах професійної підготовки.

Важливою умовою ефективного використання професійно-орієнтованих технологій навчання є *модульно-рейтинговий підхід*, який дозволяє педагогам оптимально організувати навчальний матеріал, що в цьому випадку відрізняється високою концентрацією та якістю відбору. Це дає можливість студенту вчитися самостійно, а педагогу лише здійснювати мотиваційне керівництво його навчанням. У контексті проблеми дослідження важливо зазначити, що модульно-рейтинговий підхід до навчання – це чітко контрольована і коригована модель організації та перебігу навчально-виховного процесу проходження сукупності змістовно-інформаційних блоків: навчальних модулів в умовах певного дидактичного циклу, спрямованих на досягнення певної мети. Основною метою використання модульного підходу є створення

оптимальних умов розвитку особистості шляхом забезпечення гнучкості змісту навчання, пристосування дидактичної системи до індивідуальних потреб особистості й рівня її базової підготовки за допомогою організації навчально-пізнавальної діяльності за індивідуальною програмою у вигляді індивідуальної траєкторії навчання.

Застосування модульно-рейтингового підходу в процесі використання професійно-орієнтованих технологій навчання майбутніх економістів дозволяє посилити реальну взаємодію між викладачами та студентами на основі програми діяльності педагога та студента, а також на базі модульного структурування навчального матеріалу, гуманізації змісту навчання з позиції рівня інтелектуалізації майбутньої діяльності, переходу викладачів на продуктивно-творчі методи навчання; впровадження рейтингової системи оцінювання знань студентів. У такому сенсі механізмом перебудови навчального процесу може бути програма дій, яка реалізує модель спеціаліста на різних рівнях навчання.

У процесі дослідження ми неодноразово акцентували увагу, що формування знань не є головним завданням системи освіти сьогодення. Для компетентної людини знання та вміння необхідні, однак їх недостатньо для того, аби бути успішною в сучасній інформаційній державі. Очевидно, важливіша не енциклопедична грамотність людини, скільки здібність використовувати загальні знання та вміння на практиці для вирішення конкретних ситуативних проблем, що виникають у реальному житті. Сучасні працедавці в більшості країн зазвичай не мають претензій до рівня спеціальних знань випускників вищих навчальних закладів, проте вони часто відзначають як ваду сучасної освіти невпевненість випускників і брак досвіду при інтеграції і застосуванні знань у процесі прийняття рішень. У зв’язку з цим вимоги ринку праці до майбутнього економіста стали головним стимулом для запровадження *компетентнісного* підходу в освіті.

У сучасній педагогіці активно розробляються теоретико-методологічні засади впровадження компетентнісного підходу у фахову підготовку майбутніх спеціалістів. У процесі наукового пошуку було з’ясовано, що абсолютна більшість дослідників відзначає виключні можливості компетентнісного підходу у формуванні професійно-значущих компетентностей для фахівців певної галузі.

Професійна компетентність фахівця є, на нашу думку, складним інтегральним інтелектуальним, професійним і особистісним утворенням, який

СУЧАСНИЙ ДОСВІД ПІДГОТОВКИ ПЕРСОНАЛУ ПРИКОРДОННОЇ ПОЛІЦІЇ РЕСПУБЛІКИ РУМУНІЯ

формується у процесі його професійної підготовки у ВНЗ, виявляється, розвивається і вдосконалюється у професійній діяльності, а ефективність її здійснення суттєво залежить від видів його теоретичної, практичної та психологічної підготовленості до неї, особистісних, професійних й індивідуально-психічних якостей, сприйняття цілей, цінностей, змісту й особливостей цієї діяльності.

Використання компетентнісного підходу у процесі впровадження професійно-орієнтованих технологій у фахову підготовку майбутніх економістів дозволяє сформувати не лише фундаментальне теоретичне і прикладне підґрунтя майбутньої професійної діяльності, а також розкрити творчі резерви й індивідуально-психологічні якості особистості, готової до продуктивної професійної діяльності.

Висновки з даного дослідження і перспективи подальших розвідок у даному напрямку. Отже, сукупність методологічних

підходів до застосування професійно-орієнтованих технологій у процесі фахової підготовки майбутніх економістів зумовлюється розвитком педагогічної науки, постійними змінами ідей, технологій, знань. Запропонована нами трьохрівнева ієрархічна система методологічних підходів застосуванню професійно-орієнтованих технологій у фаховій підготовці майбутніх економістів дозволяє надати цьому процесу ознак системності, особистісного спрямування, активності, професійної доцільності та забезпечити його ефективність в цілому.

1. Зимняя И.А. Психология обучения иностранным языкам в школе/И.А. Зимняя. – М.: Просвещение, 1991. – С. 64.

2. Рогова Т.В. Персоналізований підхід в управлінні педагогічним колективом школи /Т.В. Рогова. – Х.: Нове слово, 2006. – 299 с.

3. Селевко Г.К. Энциклопедия образовательных технологий/ Г.К. Селевко. – М.: НИИ школьных технологий, 2006. – С. 70.

Стаття надійшла до редакції 25.11.2012

УДК 356.13(498)

Андрій Балендр, кандидат педагогічних наук, доцент кафедри перекладу Національної академії Держприкордонслужби України імені Б. Хмельницького

СУЧАСНИЙ ДОСВІД ПІДГОТОВКИ ПЕРСОНАЛУ ПРИКОРДОННОЇ ПОЛІЦІЇ РЕСПУБЛІКИ РУМУНІЯ

У статті проаналізовано систему відбору, підготовки та перепідготовки персоналу прикордонної поліції Республіки Румунія.

Ключові слова: Прикордонна поліція Республіки Румунія, підготовка та перепідготовка персоналу, поліцейська академія.

Літ. 6.

Андрей Балендр, кандидат педагогических наук, доцент кафедры перевода Национальной академии Госпогранслужбы Украины имени Б. Хмельницкого

СОВРЕМЕННЫЙ ОПЫТ ПОДГОТОВКИ ПЕРСОНАЛА ПОГРАНИЧНОЙ ПОЛИЦИИ РЕСПУБЛИКИ РУМУНИЯ

В статье проанализирована система отбора, подготовки и переподготовки персонала пограничной полиции Румынии.

Ключевые слова: Пограничная полиция Республики Румыния, подготовка и переподготовка персонала, полицейская академия.

Andrew Balendr, Ph. D. (Pedagogic) Dean of Interpretation Department National Academy State Border Service of Ukraine by B. Khmelnytsky

MODERN EXPERIENCE TRAINING STAFF OF REPUBLIC ROMANIA'S BORDER POLICE

The article analyzes the system of selection, training and refresher course of the Republic Romania's staff of border police.

Keywords: Republic Romania's border police, staff training and retraining, police Academy.

Вступ. У процесі розбудови сучасного демократичного суспільства стрімко змінюється роль правоохоронних органів, їхні функції, особливості й система

підготовки персоналу. З огляду на це особливою актуальністю набуває необхідність вивчення теорії і практики організації професійної підготовки фахівців у сфері охорони державного кордону в